

7. Кожанівський Л. Секьюритология – наука о безопасности / Л. Кожанівський [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://ua-ed.narod.ru/Kozhenyovskii_L_-_Ednist_bezpeky_v_Evrosoyuzi.htm

8. Сафонов А. И. Курс лекций «Безопасность (производственная, экологическая, техногенная)» (для студентов дневной и заочной форм обучения по специальности 7.070801 «Экология и охрана окружающей среды») / А. И. Сафонов. – Донецк : ДонНУ, 2007. – 104 с.

9. Франчук В. І. Економічна безпека акціонерних товариств в системі національної безпеки України / В. І. Франчук // Збірник наукових праць Львівського державного університету внутрішніх справ України. – Л. : ЛДУВСУ, 2010. – С. 21 – 29.

10. Щерба С. П. Філософія : підручник / С. П. Щерба, О. А. Заграда. – К. : МАУП, 2011. – 224 с.

11. Ярочкин В. И. Секьюритология. Наука о безопасности жизнедеятельности / В. И. Ярочкин. – М. : Ось-89, 2000. – 400 с.

REFERENCES

Aleshkov, M., and Rodionov, B. "Sekiuritologiya (nauka o sokhraneni i zashchite noosfery i chelovechestva)" [Sekiuritologiya (the study of the preservation and protection of the noosphere and humanity)]. <http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=51405>

Androshchuk, G. A., and Kraynev, P. P. *Ekonomicheskaya bezopasnost predpriiatiia: zashchita kommercheskoy tayny* [Economic security: protection of commercial secrets]. Kyiv: In Yure, 2000.

Belokurov, V. V. "Struktura funktsionalnykh sostavliayushchikh ekonomicheskoy bezopasnosti predpriiatiia" [Structure of the functional components of economic security]. <http://www.safetyfactor.ru>

Franchuk, V. I. "Ekonomichna bezpeka aktsionerlykh tovarystv v systemi natsionalnoi bezpeky Ukrainy" [The economic security of joint stock companies in the national security of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats LDUVSU* (2010): 21-29.

Kleyner, G. "O granitsakh neogranichennogo" [On the limits of unlimited]. *Voprosy ekonomiki*, no. 2 (2012): 140-145.

Kozhenyevskii, L. "Sekiuritologiya – nauka o bezopasnosti" [Sekiuritologiya – the science of safety]. http://ua-ed.narod.ru/Kozhenyovskii_L_-_Ednist_bezpeky_v_Evrosoyuzi.htm

Safonov, A. I. *Bezopasnost (proizvodstvennaia, ekologicheskaya, tekhnogennaia)* [Safety (industrial, environmental, technological)]. Donetsk: DonNU, 2007.

Shcherba, S. P. *Filosofiya* [Philosophy]. Kyiv: MAUP, 2011.

Yefremov, O. S. *Upravlinnia innovatsiynym rozvytkom pidpriemstva: aspekty metodolohii* [Management of innovative business development: aspects of methodology]. Luhansk: SNU im. V. Dalia, 2012.

Yliashenko, S. N. "Sostavliayushchye ekonomicheskoi bezopasnosti predpriiatiya y podkhody k ykh otsenke" [Components of economic security and approaches to evaluation]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 3 (21) (2003): 12-19.

Yarochkin, V. I. *Sekiuritologiya. Nauka o bezopasnosti zhiznedeiatelnosti* [Sekiuritologiya. The science of safety]. Moscow: Os-89, 2000.

УДК 339.924.001

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ЗМІСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

© 2014 ЧЕРКАСЬКИЙ І. Б., БЕЛІКОВА Н. В., КОЗИРЄВА О. В.

УДК 339.924.001

Черкаський І. Б., Белікова Н. В., Козирєва О. В. Теоретичні аспекти визначення сутності та змісту економічної інтеграції

У статті узагальнено провідні концепції та теорії економічної інтеграції, що охоплюють ключові аспекти цього процесу. Обґрунтовано перелік економічних, соціально-культурних і політичних факторів, що визначають динаміку та спрямованість економічної інтеграції країн світу. Досліджено підходи зарубіжних і вітчизняних дослідників щодо сутності та змісту поняття «економічна інтеграція», визначено перелік його базових характеристик. Побудовано схему взаємозв'язків між елементами процесу економічної інтеграції країн світу у світове господарство, на основі якої запропоновано перелік позитивних і негативних наслідків економічної інтеграції для національних економік.

Ключові слова: економічна інтеграція, національна економіка, соціально-економічний розвиток, економічна система

Рис.: 3. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 13.

Черкаський Ігор Борисович – доктор економічних наук, професор, Міжнародний науково-технічний університет імені Ю. Бугая (пров. Магнітогорський, 3, Київ, 02660, Україна)

Белікова Надія Володимирівна – кандидат економічних наук, докторант, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)
E-mail: nadia_belikova@mail.ru

Козирєва Олена Вадимівна – кандидат економічних наук, доцент, здобувач, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

УДК 339.924.001

UDC 339.924.001

Черкаський І. Б., Белікова Н. В., Козирєва О. В. Теоретичні аспекти визначення сутності та змісту економічної інтеграції

В статье обобщены ведущие концепции и теории экономической интеграции, охватывающие ключевые аспекты этого процесса. Обоснован перечень экономических, социально-культурных и политических факторов, определяющих динамику и направленность экономической интеграции стран мира. Исследованы подходы зарубежных и отечественных исследователей относительно сущности и содержания понятия «экономическая интеграция», определен перечень его базовых характеристик. Построена схема взаимосвязей между элементами процесса экономической интеграции стран мира в мировое хозяйство, на основе которой предложен перечень положительных и отрицательных последствий экономической интеграции для национальных экономик.

Ключевые слова: экономическая интеграция, национальная экономика, социально-экономическое развитие, экономическая система.

Рис.: 3. **Табл.:** 4. **Библ.:** 13.

Черкаский Игорь Борисович – доктор экономических наук, профессор, Международный научно-технический университет имени Ю. Бугая (пер. Магнитогорский, 3, Киев, 02660, Украина)

Беликова Надежда Владимировна – кандидат экономических наук, докторант, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)
E-mail: nadia_belikova@mail.ru

Козирева Елена Вадимовна – кандидат экономических наук, доцент, соискатель, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

Cherkaskiy I. B., Belikova N. V., Kozryeva O. V. Theoretical Aspects of Identification of the Essence of Economic Integration

The article generalises leading concepts and theories of economic integration that cover key aspects of this process. It gives a list of economic, socio-cultural and political factors that determine dynamics and direction of economic integration of the countries of the world. It studies approaches of foreign and domestic researchers with respect to the essence of the "economic integration" notion and provides a list of its basic characteristics. It builds a scheme of interconnections between the elements of the process of economic integration of the countries of the world in the world economy, on the basis of which the article offers a list of positive and negative consequences of economic integration for national economies.

Key words: economic integration, national economy, socio-economic development, economic system.

Pic.: 3. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 13.

Cherkaskiy Ihor B. – Doctor of Science (Economics), Professor, International Science and Technology University named after Academician Yu. Bugay (prov. Magnitogorskyi, 3, Kyiv, 02660, Ukraine)

Belikova Nadiia V. – Candidate of Sciences (Economics), Candidate on Doctor Degree, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyid, 8 poverkh, 61022, Ukraine)
E-mail: nadia_belikova@mail.ru

Kozryeva Olena V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Applicant, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyid, 8 poverkh, 61022, Ukraine)

Економічна інтеграція є визначальною тенденцією розвитку світової господарської системи. Розпочавшись декілька століть тому в результаті інтернаціоналізації економік розвинених країн світу, з часом економічна інтеграція набула широкого розмаїття ознак і характеристик, які досліджували І. Валлерстайн [1], А. Воронкова [2], Т. Левітт [3], Л. Михайлова [4], К. Омає [5, 6], Ф. Фукуяма [7] та ін. Проте швидкий темп соціально-економічних трансформацій, які відбуваються як на рівні економік окремих країн, так і у світі в цілому, стимулює появу нових форм інтеграції та породжує нові зв'язки й закономірності системи економічної інтеграції, дослідження яких представляється актуальним науковим завданням.

Метою даної статті є дослідження теоретичних аспектів економічної інтеграції як унікальної тенденції розвитку сучасної системи світового господарства, а також уточнення її сутності та змісту на основі узагальнення провідних концепцій та теорій.

Розуміння сутності економічної інтеграції починається з усвідомлення факторів, що лежать в основі цього процесу. Так, за думкою Л. Михайлової та ін. [4], підґрунтя інтеграції є глобалізація, включення національних господарств економічно розвинених країн світу в єдиний економічний простір, а також розповсюдження нових форм інтернаціоналізації виробництва. Зміцнення госпо-

дарських зв'язків і поглиблення співробітництва між країнами призводить до посилення їх економічної залежності, яке супроводжується й соціальними тенденціями, у першу чергу, міграцією населення.

Іншим важливим фактором економічної інтеграції є швидкий розвиток техніки та технологій, поява інформаційних технологій, що змінюють систему виробничих й організаційно-економічних відносин, максимально спрощуючи комунікації між суб'єктами господарювання.

Наведені фактори включені в єдину систему соціально-економічних зв'язків, доповнюються й специфічними політичними факторами, а саме: розповсюдження демократії як форми організації політичної системи більшості розвинених країн світу, що найбільшою мірою відповідає інтересам економічної інтеграції.

Сплав дослідження економічних, соціальних і політичних факторів інтеграції стимулює утворення теорій та концепцій, спрямованих на висвітлення сутності цього процесу (*табл. 1*).

Процеси глобалізації знаходять матеріальне втілення в реальній економічній інтеграції за рахунок міждержавних угод і об'єднань. Це супроводжується прискореним розвитком міжнародної торгівлі; формуванням нових економічних зв'язків; виникненням змін в системі міжнародного поділу праці при одночасному поширенні наукомістких технологій.

Таблиця 1

Основні концепції економічної інтеграції, узагальнено за [8, 9, 10]

Назва	Автор	Сутність
Теорія диференціації ринків	Т. Левітт	Диференціація ринків – причина товарних потоків між різними країнами світу
Неомондіалізм	Ф. Фукуяма	Створення нового культурно-ідеологічного простору, універсалізація ліберальної демократії як кінцевої форми управління суспільством
Теорія геоекономіки	Ж. Атталі	Єдина ліберально-демократична ідеологія і ринкова система призведуть до нової структуризації світу, що ґрунтується на принципах геоекономіки
Теорія тріади	К. Омає	Роль національних держав поступово знижується і поступається основній тріаді, утвореній США, Західною Європою та Японією
Концепція «світ-система»	І. Валлерстайн	У межах світ-економіки виділяються три групи суспільств: центр, периферія і напівпериферія
Концепція «зіткнення цивілізацій»	С. Хантінгтон, С. Хоффман	Світ залежатиме від взаємодії основних цивілізацій
Концепція хвильового розвитку	Е. Тоффлер	У розвитку людства спостерігаються відповідні «хвилі», останній з яких притаманні глобальні проблеми, з якими зіткнеться людство у XXI ст.
Теорія фінансової капітало-краті	Дж. Сорос	Фінансова капітало-кратія поступово вітчужується від суспільства
Концепція критичного аналізу	Дж. Стігліц	Наднаціональні інституції регулювання світового господарства потребують суттєвої ревізії
Концепція участі факторів виробництва в економічній інтеграції	Е. Хекшер	Дослідження закономірностей формування напрямів і структури міжнародних торговельних потоків
Теорема «вирівнювання цін на фактори виробництва»	Г. Хаберлел	Національні виробничі розбіжності визначаються різною забезпеченістю факторами виробництва різною внутрішньою потребою у тих або інших товарах, їх цінами
Теорія митних союзів	Дж. Вінер	Дослідження впливу митних союзів на добробут нації в цілому, рівень економічної активності, платіжний баланс і рівень інфляції

Відповідних змін під впливом інтеграції зазнає й інфраструктура, зокрема система транспорту й комунікацій, банківська система, тощо.

Під впливом інтеграції відбувається зміна засад державного управління національним розвитком, відбувається перехід до загальносвітових принципів сталого розвитку, впровадження єдиних соціально-економічних стандартів.

Отже, поняття «інтеграція» та «глобалізація» пов'язані між собою, але останнє несе більш широкий сенс і відображає сучасний процес трансформації світу. Інтеграцію ж можна вважати інструментом глобалізації. У *табл. 2* узагальнено погляди вчених на сутність поняття «інтеграція».

Таким чином, поняття «інтеграція» вчені визначають на основі поєднання елементів трансформації економічних систем різних країн світу, а також інтернаціоналізації соціо-культурних відносин, що підсилюються швидким розвитком НТП.

Погляди вчених щодо тлумачення сутності поняття «інтеграція» зазнали певної еволюції. Так представники класичної політичної економії (Б. Баласса, Дж. Вінер, Б. Олін, Д. Рікардо, Д. Мід та ін.) прямували від дослідження закономірностей розвитку міжнародної торгівлі до осмислення явища інтеграції окремих країн в регіональні інтеграційні союзи. У рамках даного напрямку було розроблено загальну теорію міжнародної економічної інтеграції, в основу якої покладено концепцію переваг великого ринку та, частково, геополітичну доктрину Ф. Ратцеля. Отже теорія міжнародної економічної інтеграції базується на постулатах щодо

виникнення джерела постійного утворення економічних переваг від максимізації масштабів господарської діяльності (наприклад, створення єдиного великого ринку) та розуміння сутності держави як географічного та біологічного організму, функцією якого є перманентна просторова й економічна експансія.

Розвиток та оформлення організаційно-економічних форм міжнародної інтеграції стимулювали їх поглиблені дослідження, зокрема в працях Дж. Вінера, Р. Ліпісі та К. Ланкастера, Дж. Тінбергена. Дані автори досліджували переваги одних видів регіональних інтеграційних об'єднань над іншими, а також умови, за яких вступ країни до регіонального інтеграційного об'єднання вважати ефективним.

Економічні зв'язки між країнами – учасницями регіональних інтеграційних об'єднань проходять декілька стадій:

- 1 – мікроекономічна:** взаємодія відбувається на рівні підприємств та організацій, створення ТНК;
- 2 – соціальна сфера:** взаємодія між країнами на рівні партій, громадських організацій, соціальних груп, окремих громадян різних країн;
- 3 – міжнародна сфера** (взаємодія на рівні держав).

Таким чином, економічна інтеграція може бути довготривалим процесом, який поступово охоплює усі аспекти суспільно-політичного устрою країни. Крім того, як зазначає І. Ситнік [13], існує принципова різниця між країнами – членами регіонального об'єднання та іншими країнами, що не беруть участі в економічній інтеграції, а саме:

Таблиця 2

Тлумачення сутності поняття «інтеграція» різними авторами

Автор / джерело	Сутність
А. Печчеї	Інтеграція в єдиний світовий простір дає змогу більш ефективно регулювати міжнародне життя, а відповідно до цього вона є найбільш ефективним способом співіснування
Ф. Фукуяма	Логічний результат нового європейського ліберального проекту, в основі якого лежить сцієнтистська парадигма європейської культури Нового часу, яка найбільш рельєфно проявила себе в кінці ХХ ст.
Л. Михайлова та ін.	Закономірний процес, який є наслідком поступового «розкриття» країн, за якого декілька монодержавних макроекономічних організмів крок за кроком поєднуються у єдиний полідержавний господарський простір, який з часом структурується в новий, укрупнений, більш ефективний економічний організм
Е. Ревякін	Регульований процес зближення, поступового об'єднання у великі економічні комплекси двох чи більше країн з однорідною економічною основою, у ході якого здійснюється взаємне пристосування та оптимізація економічних структур інтегруючих країн відповідно до вимог науково-технічної революції, що веде до зменшення суспільних витрат, економії часу, зростання продуктивності праці та ефективності суспільного виробництва
О. Булатова	Процес, за якого відбувається збільшення обсягів міжнародної діяльності і створюються нові форми міжнародних політичних, економічних, соціокультурних відносин, розвиваються такі просторові зрушення, що приводять до нового етапу розвитку світового господарства, пов'язаного з посиленням процесів регіоналізації, які набувають глобальних ознак
А. Магеррамзадеогли	Об'єктивний процес розвитку глибоких стійких взаємозв'язків і розподілу праці між національними господарствами і виникнення міжнародних господарських комплексів як у рамках груп держав, так і в глобальному масштабі
Т. Місяць	Об'єднання національних економік в єдину систему в різних формах і на різних підставах
Т. Майкова	Магістральний напрям розвитку континенту ..., є стратегічною метою, найкращим способом реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої і демократичної держави, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин
Р. Войтич	Засіб об'єднання держав, який сприяє налагодженню ефективної взаємодії між ними на всіх інституційних рівнях розвитку суспільства і базується на реалізації ними спільних інтересів
Ю. Яковець	Необхідна умова історичного процесу розвитку людства, оскільки вона приводить до відповідних форм переплетіння міжцивілізаційного розвитку та синхронізації цивілізацій

- ✦ учасники регіонального об'єднання зорієнтовані не тільки на стимулювання розвитку національної економіки, але й всього об'єднання;
- ✦ тенденції та індикатори соціально-економічного розвитку країн-учасниць регіонального об'єднання не можуть мати великих розбіжностей.
- ✦ характер економічних зв'язків між країнами та окремими їх регіонами підпорядкований цілям економічної інтеграції.

Таким чином, на теоретичному рівні передумови економічної інтеграції країни визначені науковцями достатньо чітко. До них можна віднести такі (табл. 3).

Таблиця 3

Фактори та передумови вступу країни в РІО

Тип	Перелік	Приклади
Геополітичні	Політична інституціоналізація; однаковий або схожий тип державного устрою	МС, економічні об'єднання Латинської Америки
Економічні	Фінансова; торгова; енергетична	НАФТА, АТЕС, АСЕАН, ЄС та ін.
Соціальні	Інформатизація світового розвитку; швидка інноваційність; спільні інфраструктурні проекти	ЄС

Отже, економічну інтеграцію можна розглядати у двох аспектах:

- ✦ як чинник формування єдиної світової економічної системи (світового господарства);
- ✦ як процес, за допомогою якого окремі країни вбудовуються в глобальну економіку, трансформуючи не тільки національні економіки, але й інші параметри, як показано на рис. 1.

Як видно з рис. 1, сутність категорії «інтеграція» може бути досліджена за допомогою економічних і неекономічних елементів. До економічних елементів можна віднести національні особливості економік різних країн світу, зокрема рівень розвитку системи виробництва та розподілення, фінансово-кредитної, ринкової інфраструктури, тощо. Якщо будь-який з економічних елементів окремої країни не відповідає за одним або декількома параметрами відповідним рівням, середнім по регіональному інтегра-

ційному об'єднанню, до якого країна планує інтегруватися, можливі два варіанти розвитку подій. Згідно з першим варіантом країна зі слабкою економічною системою потребуватиме значних фінансових ресурсів для реформування окремих елементів, що може значно збільшити період підготовки. Так, наприклад, Греція перед вступом у ЄС 20 років здійснювала економічні реформи й отримала за цей період 2,3 млрд євро фінансової допомоги (табл. 4).

Таблиця 4

Фінансування економічного розвитку Греції до та після вступу в ЄС [12]

Показник	Дата підписання угоди (1961 р.)	Дата вступу (1981 р.)	2012 р.
Кредити МВФ, млрд дол. США	-	-	50,22
Кредити Європейського банку реконструкції та розвитку, млрд євро	-	-	-
Кредити Європейського інвестиційного банку, млрд євро (1981 – 2012 рр.)	-	-	4,6
Прямі іноземні інвестиції, млрд долл. США (за період)	0,05	3,12	39,16
Портфельні інвестиції, накопичувальним ітогом, млрд євро (1998 – 2012 рр.)	-	-	59,71

Як свідчить досвід декількох хвиль розширення ЄС, фінансування реформаторських заходів щодо адаптації країни до вимог регіонального інтеграційного об'єднання в більшості випадків не дозволяє реально зміцнити економіку країни і після вступу провокує зниження конкурентоспроможності РІО в цілому.

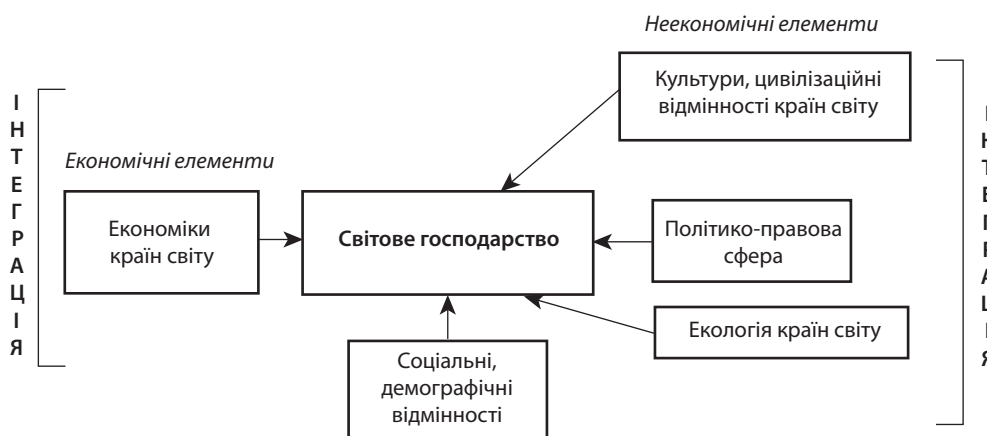

Рис. 1. Елементи процесу інтеграції різних країн світу у світове господарство

Не менше, ніж економічні, на ефективність інтеграції впливають і соціальні фактори, до яких належать культурні, етнічні, цивілізаційні, релігійні та інші суспільні детермінанти. Світова практика створення регіональних інтеграційних об'єднань свідчить про наявність двох різноспрямованих тенденцій – соціально-культурної сепарації та інтеграції, які генерують одне з головних діалектичних протиріч сучасного етапу розвитку глобальної світової системи. За таких умов ефективність функціонування регіонального інтеграційного об'єднання, особливо такого, що передбачає жорсткі соціально-економічні зв'язки між країнами, може бути досягнена за умови якомога більшого співпадіння соціокультурних параметрів суспільств країн, що входять до його складу (рис. 2).

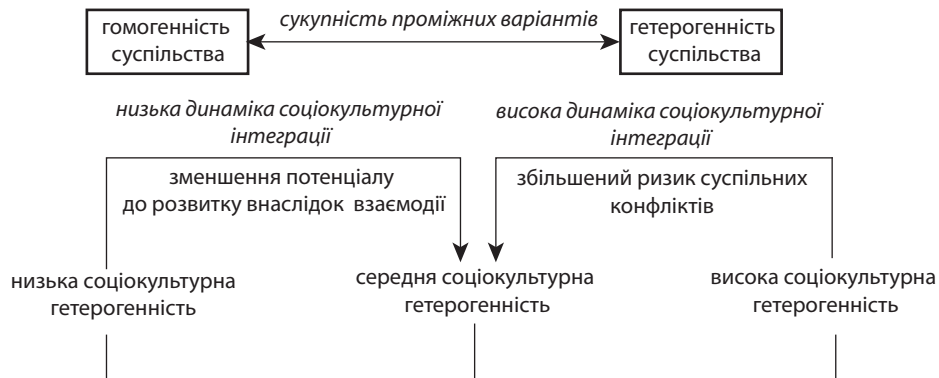
- ✦ замикання інвестиційних потоків;
- ✦ спрямованість міграційних потоків з країн «третього світу» в розвинені регіони планети.

Крім того, інтеграція має проявлення на рівні окремих суб'єктів господарювання, державному та наднаціональному. Основні умови інтеграції узагальнені на рис. 3.

Якщо зовнішнє та внутрішнє середовище країни містить наведені на рис. 3 фактори, то з великою імовірністю можна стверджувати, що інтеграції принесє цій країні позитивні наслідки.

ВИСНОВКИ

Поєднуючи у собі економічні та неекономічні елементи, інтеграція має ряд безумовних переваг, проте несе і деякі негативні наслідки:

Рис. 2. Варіанти соціокультурної взаємодії суспільств в рамках регіонального інтеграційного об'єднання

Таким чином, висока соціокультурна гетерогенність суспільств країн, що входять до складу регіонального інтеграційного об'єднання, забезпечує високий рівень динаміки інтеграції, що супроводжується значним ризиком суспільних конфліктів. Натомість відносно гомогенні суспільства втрачають потенціал до розвитку завдяки взаємодії різних соціокультурних типів при низькому ризику виникнення конфліктів.

Процес інтеграції країн світу відбувається за такими напрямками [2, с. 21]:

- ✦ концентрація в постіндустріальному світі більшої частини інтелектуального і технологічного потенціалу людства;
- ✦ зосередження основних торговельних потоків у межах співдружності розвинених держав;

1. Відплив ресурсів (факторів виробництва) з менш розвинених країн, перерозподіл їх на користь розвинених країн.

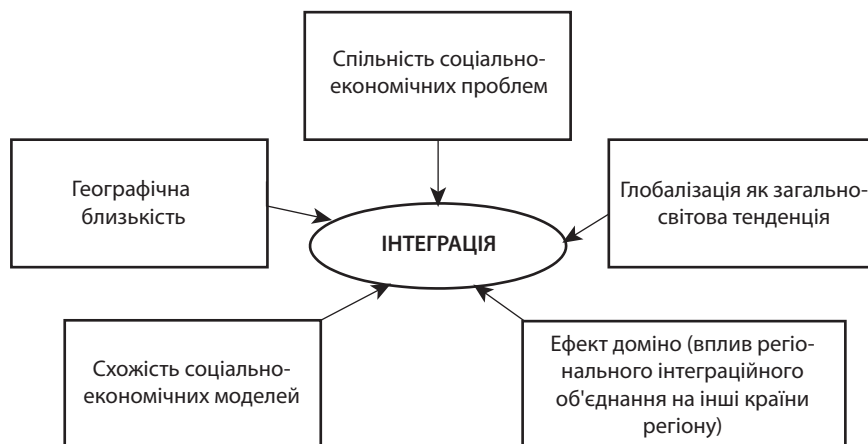
2. Поглиблення тривірневої структури світу: центр (ядро), напівпериферія, периферія та закріплення диференціації їх соціально-економічного розвитку.

3. Поділ світового ринку між декількома великими ТНК, відхід від принципів прозорості та чесної конкуренції.

4. Збільшення масштабів виробництва спричиняє ефект втрат через зростання бюрократизму.

5. Зростання витрат на функціонування інтеграційних органів (правлінь об'єднань), особливо за відсутності належного контролю.

6. Процес інтеграції відбувається нерівномірно, тому, за твердженням А. Панаріна, у ньому «...одночасно беруть

Рис. 3. Передумови інтеграції, узагальнено за [2]

участь не всі елементи, не всі прошарки суспільства, а в першу чергу найбільш соціально мобільні та впливові, які тим самим виходять з-під національного соціально-політичного контролю» [11, с. 18].

7. Відкритість економічних систем різних країн світу та їх інтегрованість збільшує ризики виникнення фінансово-економічних криз.

Проведене дослідження дозволило визначити основні риси категорії «економічна інтеграція» та уточнити його сутності на базі поєднання економічних та соціокультурних елементів інтеграції. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Валлерстайн И.** Конец знакомого мира: Социология XXI в. / И. Валлерстайн; [пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева]. – М.: Логос, 2003. – 368 с.

2. **Воронкова А. Е.** Міжнародні економічні організації [навчальний посібник] / А. Е. Воронкова, Л. В. Єрохіна, Л. І. Рябченко. – К.: ВД «Професіонал», 2006. – 352 с.

3. **Levitt T.** The Globalization of Markets / T. Levitt // Harvard Business Review. – May – June. 1983. – P. 2 – 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scribd.com/doc/6585162/Hbr1983-the-Globalization-of-Markets>

4. Євроекономічна інтеграція України : навчальний посібник / Л. І. Михайлова, Н. В. Волченко, Т. О. Зінчук, С. М. Кваша. – К.: Центр навчальної літератури, 2013. – 136 с.

5. **Ohmae K.** The borderless world: power and strategy in the interlinked economy / Kenichi Ohmae. – N.Y.: Harper Business, 1990. – 223 p.

6. **Ohmae K.** Triad Power. The Coming Shape of Global Competition / Kenichi Ohmae. – New York: Free Press, 1985. – 345 p.

7. **Фукуяма Ф.** Конец истории? / Ф. Фукуяма // США – экономика, политика, идеология. – 1990. – № 5. – С. 39 – 54.

8. **Ус Т. В.** Інтеграція економік країн світового господарства: проблеми та протиріччя / Т. В. Ус, Т. Є. Калашник // Бизнес Информ. – 2009. – № 11(1). – С. 88 – 90.

9. **Магеррамзадеогли А. С.** Класичні концепції міжнародної торгівлі та економічної інтеграції / А. С. Магеррамзадеогли // Наукові праці МАУП. – 2011, – Вип. 4(31). – С. 135 – 138.

10. **Місяць Т.** Інтеграційні процеси в умовах світового глобального розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ptmbo/2009_3/21.pdf

11. **Панарин А. С.** Постмодернізм і глобалізація: проєкт освоєння собствеников от социальных и национальных обязательств / А. С. Панарин // Вопросы философии. – 2003. – № 6. – С. 16 – 35.

12. Statistics European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

13. **Ситнік І. В.** Регіональні інтеграційні об'єднання: передумови і завдання створення / І. В. Ситнік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pips/2009_1/323.pdf

REFERENCES

Fukuiama, F. "Konets istorii?" [End of story?]. *SShA – ekonomika, politika, ideologiya*, no. 5 (1990): 39-54.

Levitt, T. "The Globalization of Markets" <http://www.scribd.com/doc/6585162/Hbr1983-the-Globalization-of-Markets>

Mikhailova, L. I., Volchenko, N. V., and Zinchuk, T. O. *Yevroekonomichna intehtatsiia Ukrainy* [Yevroekonomichna integration of Ukraine]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2013.

Maherramzadeohly, A. S. "Klasychni kontseptsii mizhnarodnoi torhivli ta ekonomichnoi intehtatsii" [The classical concept

of international trade and economic integration]. *Naukovi pratsi MAUP*, no. 4 (31) (2011): 135-138.

Misiats, T. "Intehratsiini protsesy v umovakh svitovoho hlobalnoho rozvytku" [Integration in the global global development]. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ptmbo/2009_3/21.pdf

Ohmae, K. *Triad Power. The Coming Shape of Global Competition*. New York: Free Press, 1985.

Ohmae, K. *The borderless world: power and strategy in the interlinked economy*. New York: Harper Business, 1990.

Panarin, A. S. "Postmodernizm i globalizatsiia: proekt osvobozhdeniia sobstvennikov ot sotsialnykh i natsionalnykh obiazatelstv" [Postmodernism and globalization: project owners liberation from social and national obligations]. *Voprosy filosofii*, no. 6 (2003): 16-35.

Statistics European Commission. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

Sytnik, I. V. "Rehionalni intehtatsiini ob'iednannia: peredumovy i zavdannia stvorennia" [Regional integration associations: background and task creation]. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pips/2009_1/323.pdf

Us, T. V., and Kalashnyk, T. Ie. "Intehratsiia ekonomik krain svitovoho hospodarstva: problemy ta protyrichchia" [The integration of the economies of the world economy: problems and contradictions]. *Biznes Inform*, no. 11 (1) (2009): 88-90.

Voronkova, A. E., Yerokhina, L. V., and Riabchenko, L. I. *Mizhnarodni ekonomichni orhanizatsii* [International economic organizations]. Kyiv: Profesional, 2006.

Vallerstayn, I. *Konets znakomogo mira: Sotsiologiya XXI v.* [End of the familiar world: Social Science in the XXI]. Moscow: Logos, 2003.